

Vergi Cennetlerindeki Vergi Kayıp ve Kaçakların Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisinin Uluslararası Boyutları ile İncelenmesi

Özden BİBEROĞLU*

Sami BUHUR**

ÖZ

Vergi cennetleri, düşük veya sıfır vergi oranları, şeffaf olmayan finansal sistemleri ve gevşek düzenleyici yapılarıyla küresel ekonomide önemli bir rol oynamaktadır. Çok uluslu şirketler ve yüksek gelirli bireyler, vergi yükümlülüklerini azaltmak amacıyla bu bölgeleri kullanarak vergi erozyonuna neden olmaktadır. Başta ABD olmak üzere birçok Avrupa ülkesindeki şirket ve girişimciler, yıllık kazançlarını veya servetlerini vergiden muaf tutabilmek amacıyla vergi cennetlerini bir araç olarak kullanabilmektedirler. Vergi cenneti olarak sınıflandırılan birçok bölgede Gelir ve Kurumlar vergisi gibi devletlere temel kaynak oluşturan vergilerin oranları ya sıfır ya da beklenenin çok altında alınmaktadır. Bu durum, devletlerin vergi gelirlerinde ciddi kayıplara yol açarken, kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesine engel olmaktadır. Bunun yanında devletler vergi tabanını değiştirmek zorunda kalmakta, gelir üzerinden alınamayan vergileri harcamalar üzerinden tahsil etmeye çalışmaktadırlar. Diğer taraftan vergisini tam olarak ödeyen mükelleflerin aleyhine rekabet eşitliğini de bozmaktadır. Bu çalışmada, vergi cennetlerinin vergi gelirleri üzerindeki etkileri çeşitli bulgular üzerinden ele alınmaktadır. Öncelikle, vergi cennetlerinde kayba uğratılan verginin Kurumlar ve Gelir Vergisi üzerindeki etkileri ele alındıktan sonra, vergi cennetlerinde dönen paranın toplam vergi hasılatına oranı sayısal veriler üzerinden incelenmektedir. Ayrıca vergi cennetleri nedeniyle ülkelerin tahmini vergi kayıpları tabloları üzerinden gösterilmektedir. Sayısal veriler Tax Justice Network, OECD gibi uluslararası kuruluşların veri tabanından alınmıştır. Çalışmada ayrıca, OECD ve diğer uluslararası kuruluşların vergi kaçakçılığı ile mücadeleye yönelik önerileri ele alınarak, politika yapıcılar için çıkarımlar sunulmaktadır. Bu araştırma, vergi cennetlerindeki gelir kayıplarının azaltılması ve vergi tabanının korunmasına yönelik literatüre katkı sağlamayı da amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Cennetleri, Vergi Kaybı, Vergi Kaçakçılığı, Vergi Rekabeti, Vergi Gelirleri

JEL Sınıflandırması: H20, H26, H27, H29.

An International Analysis of the Impact of Tax Loss and Evasions in Tax Havens on Tax Revenues

ABSTRACT

Tax havens play an important role in the global economy with their low or zero tax rates, opaque financial systems and lax regulatory structures. Multinational corporations and high-income individuals use these regions to reduce their tax liabilities, causing tax erosion. Companies and entrepreneurs in many European countries, especially the USA, can use tax havens as a tool to exempt their annual earnings or wealth from tax. In many regions classified as tax havens, the rates

*Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Bölümü, ORCID Bilgisi: 0009-0008-0519-7179, e-mail: ozdenbiberoglu@hotmail.com

**Doç.Dr., Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Maliye Teorisi Anabilim Dalı, Araştırmacı ID: 46397, ORCID Bilgisi:0000-0002-3782-2388, e-mail: buhursami@gmail.com

(Makale Gönderim Tarihi: 27.02.2025 / Yayına Kabul Tarihi: 11.09.2025)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1648017

Makale Türü: Araştırma Makalesi

of taxes that constitute the basic resources of states, such as Income and Corporate Tax, are either zero or much lower than expected. This situation causes serious losses in tax revenues for states and prevents the effective execution of public services. In addition, states are forced to change their tax base and try to collect taxes that cannot be collected on income from expenditures. On the other hand, it also disrupts competitive equality to the detriment of taxpayers who pay their taxes in full. In this study, the effects of tax havens on tax revenues are discussed through various findings. First, after considering the effects of tax losses in tax havens on Corporate and Income Tax, the ratio of money circulating in tax havens to total tax revenue is examined through numerical data. In addition, estimated tax losses of countries due to tax havens are shown through tables. Numerical data are taken from the database of international organizations such as Tax Justice Network and OECD. The study also addresses the suggestions of OECD and other international organizations to combat tax evasion, and offers implications for policy makers. This research also aims to contribute to the literature on reducing revenue losses in tax havens and protecting the tax base.

Key Words: Tax Havens, Tax Loss, Tax Evasion, Tax Competition, Tax Revenues

JEL Classification: H20, H26, H27, H29.

GİRİŞ

Günümüzde ülkeler arasındaki vergi rekabeti de önemli bir mesele haline gelmiştir. Sermaye akışlarını kendilerine yönlendirmek isteyen ülkeler, özellikle yabancı yatırımcıları cezbetmek amacıyla vergi oranlarını ve teşvik mekanizmalarını rekabet unsuru olarak kullanmaktadır. Bu rekabet, kurumlar vergisi, gelir vergisi ve gümrük vergisi gibi vergilerde yoğunlaşmakta ve ülkeler, bu vergilerde indirimle gitmek zorunda kalmaktadır. Bu durum ise vergi gelirlerinin önemli ölçüde azalmasına sebep olmaktadır.

Vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma konusunda son yıllarda öne çıkan en önemli yöntemlerden biri ise vergi cennetlerinin kullanımıdır. Vergi cennetlerinin ekonomik etkileri üzerine yapılan araştırmalar, bu bölgelerin yalnızca vergi kaybına neden olmakla kalmadığını, aynı zamanda gelir eşitsizliğini artırdığını, finansal sistemlerde şeffaflığı azalttığını ve devletler arasındaki vergi rekabetini yoğunlaştırdığını göstermektedir. OECD'nin yürüttüğü Vergi Tabanı Aşındırılması ve Kâr Aktarımı (BEPS) girişimi, çok uluslu şirketlerin vergi kaçırma stratejilerini sınırlandırmayı amaçlasa da vergi cennetleri halen küresel ekonomide etkili olmaya devam etmektedir.

Vergi cennetleri, özellikle yüksek gelir grupları ve büyük ölçekli şirketler için vergiden kaçınma fırsatları sunmakta ve bu aktörlerin kendi ülkelerindeki yasal vergi yükümlülüklerinden kurtulmalarına olanak tanımaktadır. Vergi cennetlerinin tercih edilmesinin temel sebeplerinden biri, 1980'lerden itibaren hız kazanan küreselleşme süreci ve dijitalleşmedir. Küreselleşme, sermaye akışlarını hızlandıran bir etken olarak, dijitalleşme ise bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle sermaye hareketliliğini önemli ölçüde artırmıştır. Bu gelişmeler, vergi cennetlerinin daha etkin bir şekilde kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle son yıllarda dijitalleşme, vergi cennetlerine yönlendirilen sermaye akışlarını daha da hızlandırmış, bu da vergi gelirlerinde aşınmaya neden olmakta, ülkelerin kamu finansman dengesinin bozulmasına ve daha kırılgan hale gelmesine sebebiyet vermektedir.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Karasu (2006) tarihli ve Küreselleşmenin Vergileme Alanında Yarattığı Sorunlar: Vergi Rekabeti, Vergi Cennetleri ve Türkiye isimli çalışmasında, globalleşmenin vergi rekabeti ve vergi gelirleri üzerinde yarattığı olumsuz sonuçları ele almakta; vergi cennetlerinin sebep olduğu en önemli sorunun varlıklı bireyleri ve sermayesi büyük şirketleri vergi kaçırmaya ve vergiden kaçınmaya teşvik ettiğini belirterek bu durumun vergi tabanında erozyona neden olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Cristensen (2011), vergi cennetlerine giren ve çıkan sermaye akışları hakkında titizlikle araştırılmış istatistiksel verilerin bulunmamasının getirdiği ciddi kısıtlamalara rağmen, çalışmasında mevcut verilerin vergi cennetlerinin küreselleşmiş sermaye piyasalarının belirgin özellikleri haline geldiği ve faaliyetlerinin yasadışı finansal akışların kolayca gizlenip meşru ticari işlemler arasında saklandığı, suç oluşturan bir ortam yarattığı görüşünü desteklediğini savunmaktadır. Bu durumun hükümetlerin vergi gelirleri üzerinde ciddi boyutlarda etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Zucman (2015), vergi cennetleri ile ülkelerin tam olarak nasıl savaşılabileceğini bilmediğini, çünkü birçok servet ve sermaye sahibi ülkenin ve şirketin vergi cennetleri eliyle kazanç elde ettiği; gelirin ve sermayenin vergilendirilmesinin zamanla ortadan kalkacağını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan bu görüşün tam tersi yönünde yaklaşımların da var olduğunu, çok uluslu şirketlerin vergilendirilmesine yönelik çeşitli uluslararası tedbirlerin alındığını ifade etmektedir.

Öztürk ve Ülger, (2016) tarihli çalışmalarında, küresel finansal kriz bağlamında vergi cennetlerinin ekonomik yapılar üzerindeki etkileri ile bu bölgelerin vergiden kaçınma, vergi kaçırma ve kara para aklama süreçlerindeki rolünü incelemiştir. Bu çalışmada, birçok ülkenin küresel kriz sonrası yaşadıkları vergi kayıplarını önlemek amacıyla vergi cennetlerine daha fazla önem verdiklerine vurgu yapmışlardır. Ayrıca başta ABD olmak üzere birçok gelişmiş ülkenin siyasi ve ekonomik nedenlerle vergi cennetlerinde ortaya çıkan vergi kaybını önlemede etkili yöntemler uygulamadığı veya uygulamak istemediğine vurgu yapmışlardır.

Pogge ve Mehta, (2016) çalışmasında, BEPS sürecinin uluslararası bilgi değişimi standartlarını yaygınlaştırmayı ve ülke bazlı raporlama yükümlülükleri aracılığıyla küresel vergi uyumunu artırmayı hedeflediğini belirtmektedir. Ayrıca, söz konusu düzenlemelerin, çifte vergilendirmeyi önlerken aynı zamanda vergiden kaçınmayı engelleme amacı taşıdığı da literatürde öne çıkan diğer bir bulgudur.

Birinci (2018) tarihli Vergi Cennetlerinin Global Düzeyde Neden Olduğu Vergi Kayıp ve Kaçağının Boyutu isimli çalışmasında, birçok ülkenin vergi matrahlarını vergi cennetlerine aktararak vergi gelirlerinde önemli ölçüde vergi aşınmasına neden olduğu, bu durumun kamu finansmanında ciddi sorunlar ortaya çıkardığı sonucuna varmıştır.

Pehlivan ve Gökburan (2010) tarihli çalışmasında, transfer fiyatlaması yoluyla Türkiye’de ortaya çıkan Kurumlar Vergisi kaybını ele almış, çalışmada vergi denetiminde etkinliğin gerekli düzeyde olmaması nedeniyle uluslararası boyutta önemli ölçüde vergi kaybının ortaya çıktığı sonucuna varmışlardır.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın kavramsal altyapısını oluşturan temel kuram ve tanımlar ele alınmaktadır.

A. Vergi Cennetleri Kavramı

Vergi cenneti ifadesinin gerçek anlamda ne anlattığı konusunda uzlaşılmış genel bir tanım bulunmamakla birlikte yabancı yatırımcılar, sermayesi büyük şirketler ve zengin bireyler için pek çok vergisel avantajlar sağlayan ülkeler, bölgeler veya daha geniş coğrafi sınırlar içinde belirli özellikleri temsil eden toplulukları tanımlamak amacıyla başvurulmuş bir kavram niteliğinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda vergi cenneti denildiğinde çok düşük oranlı veya sıfır vergi uygulayan, böylelikle zengin bireylere ve büyük şirketlere kendi ülkelerindeki toplam vergi yükünü azaltma imkânı sağlayan yerler akla gelmektedir (Azad, 2020: 81).

Vergiden kaçınma ve vergi kaçırma ifadeleri özellikle vergilendirmenin ya hiç olmadığı ya da oldukça düşük seviyelerde uygulandığı vergi cennetleri tercih sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Vergiden kaçınma vergi yükünü azaltıcı masum bir eylem olarak yasalmış gibi gözükmesine rağmen, gelişmekte olan ülkelerin vergi yükünün yüksek olması ve daha düşük oranlarda vergi ödeme düşüncesi gibi sebepler vergi mükelleflerini vergi kaçırma gibi tasvip edilmeyen yöntemlere başvurmalarına sebep olmaktadır (Uygun, 2022: 99).

Vergi cennetleri, düşük veya sıfır oranlı vergilendirme sistemleri, yüksek derecede gizlilik sunan finansal yapıları ve esnek düzenlemeleri ile öne çıkan yargı bölgeleridir. Uluslararası kuruluşlar, vergi cennetlerini belirlemek için bazı temel kriterler geliştirmiştir. OECD’ye 1998 yılı raporuna göre bir bölgenin vergi cenneti olarak sınıflandırılması için bazı temel özelliklerden en az birine sahip olması gerekmektedir (Yıldız ve Demir, 2019:333).

OECD’nin 1998 yılı raporunda belirttiği özellikler içerisinde en dikkat çeken “düşük veya sıfır vergi politikaları” ifadesidir. Ancak OECD, 2001 tarihinde çıkardığı İlerleme Raporu ile bir kez daha ele alıp düzeltmiş, düşük veya sıfır vergi politikaları ve herhangi bir iktisadi faaliyetin bulunmaması özelliklerinin, vergi cennetlerinin tanımlayıcı unsurları olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiş ve bu konuyu yeniden ele almıştır. Bu fikir değişikliğinin ardından şu ifadeyi çıkarmak yerinde olur ki, OECD gözetiminde bir ülke veya bölgeye vergi cenneti denilebilmesi için aktif bilgi alışverişinden ve şeffaflıktan uzak olması gereklidir. Vergi cennetleri ile mücadele ederken, aslında şeffaflığın ne kadar önemli olduğu karşımıza çıkmaktadır (Çamurcu, 2017:229)

Tüm bu ifadeler doğrultusunda vergi cennetleri hem ekonomik avantajlara hem de sorunlara yol açabilecek kompleks bir konudur. Düşük vergi oranları ve diğer avantajlar, yatırımcılar ve işletmeler için kazançlı olabilirken, uluslararası vergi kaçakçılığı, kara para aklama ve gelir adaletsizliği gibi sorunları

da beraberinde getirebilir. OECD'nin 2023 yılı "Harmful Tax Practices – Peer Review" raporunda Cayman Adaları, Bermuda, Bahamalar, Lüksemburg, Hong Kong ve Singapur gibi bölgeler vergi cenneti olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1: OECD'ye Göre Vergi Cenneti Olarak Sınıflandırılan Bölgeler

Ülke/Bölge	Vergi Oranı (%)	Vergi Gizliliği Skoru (Tax Justice Network, 2023)
Cayman Adaları	0%	76
Bermuda	0%	75
Bahamalar	0%	70
Lüksemburg	12.5%	55
Singapur	17%	60
Hong Kong	16.5%	62

Kaynak: OECD (2023), Tax Justice Network (2023)

Tablo-1'de yer alan ülkeler ve bölgeler, düşük vergi oranları ve yüksek vergi gizliliği skorları nedeniyle "vergi cenneti" olarak nitelendirilen yerlerdir. Tax Justice Network tarafından yayımlanan 2023 tarihli Financial Secrecy Index'e göre, Cayman Adaları, Bermuda ve Bahamalar yüksek gizlilik skorlarıyla dikkat çekmektedir. Vergi Gizliliği Skoru, bir ülkenin uluslararası finansal şeffaflığa ne kadar açık olduğunu ölçer. Skor ne kadar yüksekse, şeffaflık o kadar düşüktür. Cayman Adaları, Bermuda, ve Bahamalar oldukça yüksek gizlilik skorlarına sahiptir. Bu, bu bölgelerin yalnızca düşük vergi değil, aynı zamanda yüksek düzeyde gizlilik sağladığını ve böylelikle sermaye kaçırma, vergi kaçırma veya şüpheli finansal işlemler için elverişli hale geldiğini göstermektedir. Singapur, Hong Kong ve Lüksemburg'da görece yüksek gizlilik oranlarına sahiptir; ancak bunlar ilk üç ülkeye göre daha “kurumsallaşmış” ve denetime açık ekonomiler olarak kabul edilmektedir (Tax Justice Network, 2023:5).

OECD'nin 2023 yılında yayımladığı Corporate Tax Statistics raporuna göre, Cayman Adaları, Bermuda ve Bahamalar %0 kurumlar vergisi uygulamakta, bu da doğrudan vergi yükünü sıfıra indirerek çok uluslu şirketlerin ve yüksek gelirli bireylerin bu bölgelere yönelmesine neden olmaktadır (OECD, 2023: 14). Lüksemburg (%12,5), Singapur (%17) ve Hong Kong (%16,5) gibi ülkelerde ise vergi oranları sıfır olmasa da küresel ortalamanın (yaklaşık %23-25) oldukça altındadır. Bu da “İlımlı Vergi Cenneti” tanımına uymaktadır (OECD, 2023: 14).

B. Vergi Cennetlerinin Tarihçesi

Vergi cennetlerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, kökenlerinin Antik Yunan'a kadar uzandığı görülmektedir. Antik Yunan'da, Atina şehir devleti, ticari faaliyetler kapsamında şehirdeki tüm mal ve menkul kıymetlerden %2 oranında gümrük vergisi almayı kararlaştırmıştı. Bu durum, pek çok tüccar ve kaçakçının Atina yakınlarındaki küçük adaları, ticari emtialarını saklamak, stoklamak ve gizlice şehre sokmak için kullanmalarına yol açtı (Çakaş, 2020: 25).

Literatürde, vergi cennetlerinin geçmişine dair birçok farklı tarih ve olaydan bahsedilmektedir. Ancak modern vergi cennetlerinin ortaya çıkmasında özellikle üç ana aşamanın belirleyici rol oynadığı görülmektedir. İlk aşama, 1880'li yıllarda ABD'nin New York ve Massachusetts eyaletlerinin, büyük sermayeli şirketlerin yoğun olarak bulunduğu bölgeler olmasıdır. Bununla birlikte, 19. yüzyılın sonlarına doğru ABD'nin New Jersey ve Delaware eyaletleri

de vergi cennetlerinin öncülerinden biri olarak öne çıkmıştır. Ancak, bu iki eyaletin modern vergi cennetlerine özgü teknik özelliklere sahip olmamaları nedeniyle tam anlamıyla vergi cenneti olarak kabul edilmemektedir (Çakaş, 2020: 25).

ABD'nin New Jersey ve Delaware eyaletleri, özellikle yerleşik olmayan, yani dar mükellef statüsündeki şirketleri çekebilmek amacıyla mükelleflere uygun bir ortam sağlamak ve yeni düzenlemeler getirmek konusunda başarılı olmuştur (Yıldız ve Demir, 2019: 333). İkinci aşama, 20. yüzyılın ilk yarısında Britanya'nın vergilendirme sisteminde gerçekleştirdiği değişikliklerle ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, Britanya, kendi sınırları içinde merkezi bulunan ancak ticari faaliyet göstermeyen şirketlerden vergi alınmaması yönünde bir yasal düzenleme yapmıştır. Bu düzenleme, ilerleyen yıllarda İngiltere'nin ana topraklarında kaldırılmış olsa da Cayman Adaları, Bermuda, Gibraltar, Bahamalar gibi adalar topluluğu olan ülkelerde diğer bir ifadeyle Britanya'nın okyanus ötesi topraklarında uygulanmaya devam edilmiştir (Çakaş, 2020: 25).

Vergi cennetlerinin doğuşunda etkili olan bir diğer önemli gelişme, 1929'daki Ekonomik Buhran ve ardından Avusturya ile Almanya'da yaşanan banka iflasları zinciri olmuştur. Bu dönemde, İsviçre Meclisi, İsviçre bankacılık sisteminin korumak amacıyla 1934 yılında kabul edilen İsviçre Bankacılık Yasası'nın 47. maddesi ile banka gizliliği ilkesini güçlendirmiştir. Bu yasayla birlikte, bankacılık işlemlerinde 'mutlak sessizlik' ilkesine dayalı profesyonel bir sır anlayışı benimsenmiştir. 'Mutlak sessizlik' ile kastedilen, İsviçre bankalarında tutulan hesapların gizliliğinin, İsviçre de dahil olmak üzere, diğer ülkelerden korunmasıdır. Ayrıca, bu yasa ile banka ve diğer kuruluşların ticari gizliliğine yönelik yapılacak her türlü araştırma veya soruşturma suç sayılmıştır. Böylece, sınır ötesinden gelen sermaye, İsviçre tarafından hukuki açıdan dokunulmaz bir şekilde güvence altına alınmış ve ceza kanunuyla korunmuş olmuştur (Yıldız ve Demir, 2019: 334).

C. Vergi Cennetleri, Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçakçılığı

Vergi cennetleri, büyük sermayeli şirketlerin ve zengin bireylerin vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı faaliyetlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Vergiden kaçınma, mevcut yasal boşluklardan yararlanarak vergi yükümlülüğünü en aza indirmeyi amaçlayan stratejileri ifade ederken, vergi kaçakçılığı, yasa dışı yollarla vergi ödemekten kaçınmayı tanımlar (Slemrod ve Yitzhaki, 2002: 1428).

Bu noktada, özellikle çok uluslu şirketlerin uyguladığı agresif vergi planlaması stratejileri dikkat çekmektedir. Agresif vergi planlaması, teknik olarak yasal olan fakat vergi sisteminin ruhuna aykırı şekilde yapılan işlemleri kapsamakta; gelirlerin, harcamaların ya da faaliyetlerin hukuki yapılandırılmaları yoluyla düşük vergili ya da sıfır vergili bölgelere kaydırılmasını içermektedir. Bu yöntemler, şirketlerin vergi matrahlarını yapay yollarla daraltmalarına ve vergisel yükümlülüklerini önemli ölçüde azaltmalarına olanak tanımaktadır (OECD, 2013:15-21). Özellikle transfer fiyatlandırması, hibrit finansal araçlar, fikri

mülkiyet haklarının düşük vergili ülkelere kaydırılması gibi uygulamalar agresif vergi planlamasının temel örneklerindendir.

Agresif vergi planlaması, doğrudan yasa dışı sayılmasa da kamu maliyesi açısından ciddi bir tehdit oluşturur. Vergi gelirlerinin azalması, kamu hizmetlerinin finansmanında aksamalara neden olmakta; bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelere sosyal eşitsizliklerin derinleşmesine zemin hazırlamaktadır (Cobham & Janský, 2018:220). Ayrıca bu tür uygulamalar, dürüst mükelleflerin vergi yükünü artırarak vergi sistemine olan güveni sarsmaktadır.

Günümüzde Amazon, Facebook ve Google gibi çok uluslu şirketlerin vergi politikaları önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir (Zucman, 2015:107). ABD merkezli şirketlerin yurt dışında elde ettikleri kazançların %55'inin vergi cennetlerinde tutulduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Tax Justice Network 'ün raporuna göre, ABD'li şirketlerin küresel kazançlarının yaklaşık %25'i, gerçek ekonomik faaliyetin gerçekleşmediği ülkelere aktarılmakta olup, bunun küresel ölçekte yıllık 130 milyar dolarlık bir gelir kaybına neden olacağı tahmin edilmektedir (Jones vd., 2018:177).

Bu kapsamda uluslararası toplum, agresif vergi planlamasının kamu maliyesine ve vergi adaletine olan yıkıcı etkilerini sınırlandırmak amacıyla yapısal çözüm arayışlarına yönelmiştir. Bu arayışların en somut sonucu, OECD ve G20 iş birliğinde geliştirilen BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) Aksiyon Planı olmuştur. BEPS, çok uluslu şirketlerin vergi matrahlarını yapay yollarla aşındırarak, kârlarını düşük veya sıfır vergi uygulayan ülkelere kaydırmasına karşı sistematik önlemler geliştirmeyi amaçlamaktadır (OECD, 2015: 10).

BEPS, 15 ayrı eylem planından oluşmakta olup; zararlı vergi uygulamalarının ortadan kaldırılması (Aksiyon 5), şeffaflığın artırılması (Aksiyon 13), transfer fiyatlandırması uygulamalarının yeniden yapılandırılması (Aksiyon 8–10) gibi başlıklarda çok taraflı iş birliğini esas almıştır. Bu çerçevede, uluslararası bilgi değişimi standartlarının yaygınlaştırılması, ülke bazlı raporlama sisteminin getirilmesi ve çifte vergilendirmeyi önleyen ancak vergiden tamamen kaçınmayı da engelleyen düzenlemelerle küresel ölçekte vergi uyumunun artırılması hedeflenmiştir (Pogge & Mehta, 2016: 53–55).

Türkiye de bu sürece taraf olarak, OECD'nin BEPS standartlarını iç hukukuna uyarlamaya başlamış; 2017 yılında ülke bazlı raporlama yükümlülüğünü getirmiş ve 2021 itibarıyla çok taraflı vergi anlaşmalarını imzalamıştır. Ancak uygulamadaki eksiklikler, idari kapasite zayıflıkları ve sermaye hareketliliğinin yarattığı fırsat maliyetleri, BEPS'in tam anlamıyla etkinlik kazanmasını güçleştirmektedir (Cobham & Jansky, 2019, s. 18–20).

Tablo 2: Vergi Kaçırma ve Kaçınma Stratejileri Arasında En Yaygın Kullanılan Yöntemler

Yöntem	Uygulanış Şekli
Transfer Fiyatlandırması (Transfer Pricing)	Şirketlerin, iştirakleri arasında yapay olarak fiyatlandırılmış işlemler yaparak kârlarını düşük vergili ülkelere kaydırması ve Şube ve iştirakler arasında vergi yükümlülüğünü geciktiren yapılar kurulması
Çifte İrlanda – Hollanda Sandviçi (Gravelle, 2009:7)	Büyük teknoloji firmalarının, İrlanda ve Hollanda gibi düşük vergili ülkeler aracılığıyla vergi yükümlülüğünü minimize etmesi
Patent ve Telif Hakları Kullanımı (Hines, 2010:112)	Şirketlerin, fikri mülkiyet haklarını düşük vergili bölgelere taşıyarak, buradan elde edilen gelirleri vergiden muaf tutması. Finansal araçlar veya patentler ve ticari markalar gibi maddi olmayan mülkler vergiden kaçınmak için bir fırsattır.
Fazladan Gider Gösterimi	Vergi cennetlerinde yer alan şirketlerden alınan faiz, hizmet ve Ar-Ge faturaları ile vergi matrahının azaltılması.
Vergisiz Gelir Toplanması	Uluslararası sermaye hareketleriyle elde edilen gelirlerin vergi cennetlerinde toplanması.
Vergi Tabanı Aşınması (Base Erosion and Profit Shifting- BEPS) Yaklaşımı (OECD, 2017:4)	Çok uluslu şirketlerin düşük vergili bölgelere kâr aktarmasının devletlerin vergi gelirlerini ciddi şekilde azalttığını vurgular.

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

OECD 2017 BEPS Raporu'na göre, küresel düzeyde çok uluslu şirketlerin %40'ı, vergilerini minimuma indirmek için vergi cennetlerinde iştirak kurmaktadır. AB ülkelerinin yıllık vergi kaybı 50-70 milyar dolar arasında hesaplanmaktadır. Bu yaklaşım, uluslararası vergi düzenlemelerinin sıkılaştırılması ve bilgi paylaşım mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini vurgular.

Bu yöntemler, yasaların açıklarından yararlanılarak uygulanır ve genellikle yasaların ihlali anlamına gelmez. Çok uluslu şirketler, bu yöntemlerle faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki vergi yükümlülüklerini azaltırken, kazançlarını artırır. Vergi cenneti ülkeler lehine sermaye hareketleri, diğer ülkelerde vergi gelirlerinin azalmasına neden olur. Bu tür faaliyetler, uluslararası vergilendirme rejimlerinin düzenlenmesinde önemli zorluklar yaratmaktadır. Vergi cennetlerinin bu işlevi hem ekonomik adaletin sağlanması hem de ülkeler arası gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi açısından uluslararası düzenlemelerin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Karakoyun, 2022: 53).

D. Vergi Rekabeti Kavramı

Vergi rekabetini savunanlar, kurumlar vergisindeki indirimlerin uluslararası yabancı sermaye yatırımlarını artırdığına dikkat çekmektedirler. Ancak yalnızca vergi oranları değil, politik istikrar, kalifiye iş gücü ve altyapı gibi diğer faktörlerin de yatırım kararlarında etkili olduğu belirtilmektedir. Ülkeler, yabancı sermayeyi çekmek için vergi tatili, indirimli vergi oranları ve yatırım indirimi gibi teşvik araçlarını kullanarak uluslararası yatırımları kendi sınırlarına çekmeye çalışmaktadır (Karakoç, 2022: 43)

Vergi oranlarındaki indirimler, diğer ülkeleri benzer politikalar izlemeye yönlendirerek vergilendirme sistemleri arasında bir domino etkisi yaratabilir. Bu durum, üretim faktörlerinin (iş gücü ve sermaye) daha akışkan hale gelmesine de katkıda bulunmaktadır.

Bu anlamda literatürde karşımıza çıkan bazı yaklaşımlara göre, Wilson (1986), çalışmasında vergi rekabeti kavramını, devletlerin yatırımcıları ve sermayeyi çekmek amacıyla vergi oranlarını düşürdüğünü veya esnek vergi teşvikleri sunduğunu ileri sürer. Bu süreç, özellikle küçük ve açık ekonomilerde vergi oranlarının giderek azalmasına neden olur.

Devereux ve Loretz (2013), vergi cennetlerinin bu rekabetin en uç noktası olarak görülmekte olup büyük ekonomiler üzerindeki vergi baskısını artırdığını belirtmektedir. Devereux ve Loretz bu çalışmasında 1980'den günümüze kadar OECD ülkelerinde kurumlar vergisi oranları %45'ten %23'e düşmüştür. Zucman (2015:112), vergi cennetleri nedeniyle yıllık küresel vergi kaybının yaklaşık 600 milyar dolar olduğunu tahmin etmektedir. Fuestvd, (2013:1765) çalışmasında düşük vergili ülkelerin doğrudan yabancı yatırım çekme konusunda avantaj sağladığını ancak bu durumun yüksek vergili ülkeler için kamu gelirlerinde ciddi kayıplara yol açtığını vurgulamaktadır.

Wilson (1986), vergi rekabeti kavramını sermaye hareketliliğinin yüksek olduğu ülkelerde vergi gelirlerinin emeğe ve tüketime daha fazla yüklenmesine neden olduğunu savunur ve bu nedenle vergi cennetlerini, kamu finansman dengesini bozan bir faktör olarak görmektedir.

III. VERGİ CENNETLERİNİN VERGİ GELİRLERİNE ETKİLERİ

Bu başlık altında, vergi cennetlerinin vergi gelirleri üzerindeki etkilerine odaklanmakta, bu etkiler, kurumlar vergisi ve gelir vergisi üzerinden yapılan analizler ile daha net bir şekilde ortaya konulmaktadır.

A. Vergi Cennetlerinin Kurumlar Vergisine Etkisi

Vergi cennetleri, devletlerin vergi gelirleri üzerinde doğrudan ve dolaylı etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler, finansal akışların ve vergi politikalarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Doğrudan etkiler arasında, özellikle kurumlar vergisi oranlarının düşmesi, gelir vergisi yükünün düşük ve orta gelir gruplarına kayması ve sermaye kaçışı yoluyla ortaya çıkarken; dolaylı etkileri ise vergi rekabetinin artması, gelir eşitsizliğinin derinleşmesi ve kamu harcamalarının kısıtlanması gibi sonuçlara neden olmaktadır (Zucman, 2015:105-112).

Vergi cennetlerinin devlet bütçeleri üzerindeki en büyük doğrudan etkisinin, vergi tabanının aşındırılması ve bu yolla özellikle kurumlar vergisi gelirlerinde meydana gelen kayıplar olduğu literatürde sıkça vurgulanmaktadır. OECD'nin 2021 yılında yayımladığı Corporate Tax Statistics: Fourth Edition başlıklı rapora göre, çok uluslu işletmelerin yaklaşık %40'ı, elde ettikleri kârların önemli bir kısmını düşük vergili ya da sıfır vergili ülkelere kaydırmak suretiyle vergiden kaçınma stratejileri geliştirmektedir (OECD, 2021:19). Bu durum, sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, yüksek gelir grubundaki ekonomilerde de vergi adaletinin zedelenmesine ve mali disiplinin bozulmasına yol açmaktadır.

Tablo 3: Küresel Vergi Geliri Kayıpları

Bölge	Vergi Geliri Kaybı (Milyar \$)	GSHY'ye Oranı (%)
Avrupa Birliği (AB)	70	0,5
Amerika Birleşik Devletleri	90	0,4
Gelişmekte Olan Ülkeler	150	1,5
Küresel Toplam	600	0,7

Kaynak: Tax Justice Network (2023, s. 14)

Tablo 3'te Tax Justice Network tarafından hazırlanan 2023 tarihli Finansal Gizlilik Endeksi Raporu, küresel çapta her yıl yaklaşık 600 milyar dolar vergi kaybının vergi cennetleri nedeniyle ortaya çıktığını ortaya koymaktadır (Tax Justice Network, 2023: 12-14). Bu kayıpların önemli bir kısmı, kurumlar vergisi oranlarının düşük olduğu ülkeler aracılığıyla yapılan kâr transferlerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, Apple ve Google gibi çok uluslu şirketler, İrlanda ve Hollanda üzerinden kâr transferi yaparak, küresel vergi yüklerini %10'un altına düşürmektedir (Gravelle, 2009: 28-30).

Bununla birlikte, vergi cennetleri yalnızca kurumlar vergisi kaybına neden olmakla kalmayıp, yüksek gelirli bireylerin servetlerini saklamasına da olanak tanımaktadır. Zucman (2015), çalışmasında konuyla alakalı olarak küresel servetin yaklaşık %8'inin offshore hesaplarda tutulduğunu ve bunun devletlerin bireysel gelir vergisi kayıplarına yol açtığını belirtmektedir ki vergi gelirlerindeki kayıpların en önemli sebebi olabileceğini göstermektedir.

OECD ve G20 öncülüğünde geliştirilen ve 2021 yılında 136 ülkenin mutabakatıyla kabul edilen Küresel Asgari Kurumlar Vergisi düzenlemesiyle birlikte, büyük ölçekli çok uluslu şirketlerin en az %15 oranında vergi ödemesi hedeflenmektedir. Bu düzenleme, vergi rekabetini sınırlamayı ve vergi cennetlerine yönelen kâr aktarımlarını azaltmayı amaçlamakta; böylece ülkelerin kurumlar vergisi gelirlerini güvence altına alma çabalarına kurumsal bir zemin oluşturmaktadır. (OECD, 2021:1-2-3)

Tablo 4: OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranları

Yıl	OECD Ortalaması (%)	AB Ortalaması (%)	ABD (%)	Almanya (%)	Fransa (%)	Birleşik Krallık (%)
1980	45	46	46	56	50	52
2000	30	35	35	40	33	30
2020	23	21,3	21	30	25	19
2023	23,07	21,1	21	29,9	25	19

Kaynak: OECD (2023: 8)

Tablo 4'te, OECD ve AB ülkeleri ortalamasının yanı sıra ABD, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık gibi dört ülkeye ait kurumlar vergisi oranlarına ayrıca

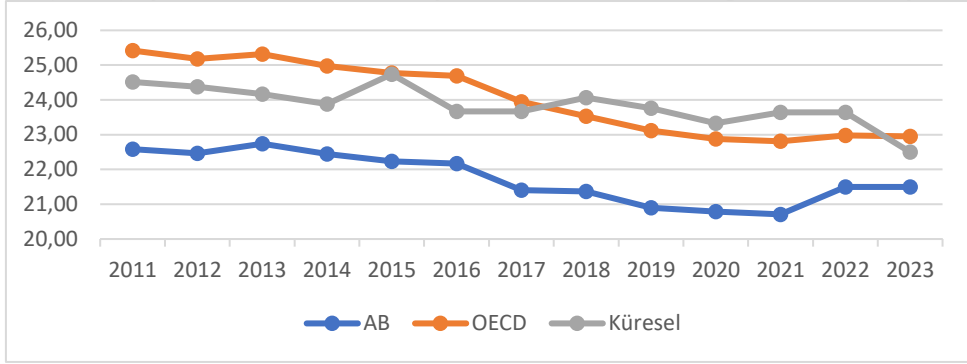
yer verilmiştir. Bu ülkelerin seçilmesindeki temel gerekçe, küresel vergi politikalarında belirleyici rol oynayan başlıca gelişmiş ekonomiler olmalarıdır. OECD ülkelerinde ortalama Kurumlar Vergisi oranı OECD verilerine göre, 1980'lerde %45 seviyesindeyken, 2023 itibarıyla %23'e kadar düşmüştür (OECD, 2023a:14). Ancak bu düşüş eğilimi, özellikle son yıllarda vergi matrahındaki aşınmanın kamu maliyesi üzerindeki olumsuz etkilerinin daha görünür hale gelmesiyle birlikte tersine dönmeye başlamıştır. Bu eğilimin en önemli nedenlerinden biri, çok uluslu şirketlerin kârlarını vergi cennetlerinde tutarak, yüksek vergili ülkelere vergiden kaçınma imkânı elde etmesidir. Çok uluslu şirketlerin kârlarını düşük vergili ülkelere kaydırarak yarattığı vergi kaybını azaltmak amacıyla, birçok ülke kurumlar vergisi oranlarını yeniden yükseltme eğilimine girmiştir. ABD, küresel ekonomik sistemde çok uluslu şirketlerin en yoğun şekilde faaliyet gösterdiği merkezlerden biridir ve uyguladığı vergi politikaları genellikle diğer ülkeler üzerinde yönlendirici etki yaratmaktadır. Almanya ve Fransa, hem Avrupa Birliği'nin en büyük iki ekonomisi hem de mali birlik politikalarının şekillenmesinde merkezi aktörlerdir. Birleşik Krallık ise Brexit sonrası dönemde uyguladığı vergi rekabeti stratejileriyle dikkat çeken, aynı zamanda geçmişte "ılımlı vergi cenneti" uygulamalarıyla öne çıkan bir örnek teşkil etmektedir. Bu nedenle, söz konusu ülkelerin verilerinin ayrı olarak sunulması, sadece ortalama değerlerle sınırlı kalmadan, ülkeler arası dinamiklerin daha sağlıklı analiz edilmesini mümkün kılmaktadır (OECD, 2023:12–15).

Bu veriler, küresel düzeyde kurumlar vergisi oranlarının yaklaşık yarıya indiğini ortaya koymaktadır. OECD'nin 2023 tarihli raporunda, çok uluslu şirketlerin yaklaşık %40'ının, kârlarını düşük vergili bölgelere kaydırarak ortalama %10–15 daha az vergi ödediği belirtilmektedir (OECD, 2023a, s. 9). ABD'de yalnızca vergi cennetlerine aktarılan kazançlardan dolayı yıllık yaklaşık 90 milyar dolarlık vergi kaybı olduğu hesaplanmaktadır (OECD, 2023a, s. 25).

Büyük ölçekli şirketler, doğrudan yabancı yatırımlar yoluyla istihdam yaratımı, büyüme ve teknoloji transferi gibi avantajlar sağlarken; aynı zamanda düşük vergi uygulamaları nedeniyle kaynak ülkelerde önemli vergi kayıplarına neden olmaktadır. Özellikle transfer fiyatlandırması gibi uygulamalar aracılığıyla yüksek vergi oranlı ülkelere oluşan kârlar, düşük vergili ülkelere yönlendirilerek vergi yükümlülüğünden kaçınılmakta; bu durum hem vergi matrahının aşınmasına hem de kamu maliyesinin zayıflamasına yol açmaktadır (Cobham & Janský, 2018:220).

Transfer fiyatlandırması, çok uluslu şirketlerin farklı ülkelerdeki ilişkili şirketleri arasında gerçekleştirdiği mal ve hizmet işlemlerinde uyguladıkları fiyat politikasıdır. Söz konusu fiyatlandırma stratejisi, kârın yüksek vergi oranına sahip ülkelere düşük vergi oranına sahip ülkelere yönlendirilmesini mümkün kılarak, ülkelerin vergi tabanında ciddi tahribatlara yol açmaktadır. Bu bağlamda OECD ve çeşitli ülke vergi otoriteleri, agresif vergi planlaması ve transfer fiyatlandırması uygulamalarıyla mücadele etmek amacıyla denetim faaliyetleri ve çok taraflı düzenlemeler yürütmektedir (OECD, 2015: 10–15).

Grafik 1: 2011 – 2023 Yılları Arasında Avrupa Birliği (AB) ve (OECD) Üyesi Ülkeler ile Küresel Düzeydeki Ortalama Kurumlar Vergisi Oranlarının Seyri



Kaynak:2011-2023 KPMG yılları verileri esas alınarak tarafımızca oluşturulmuştur. <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html>. (02.02.2025).

Grafik 1, 2011-2023 yılları arasında Avrupa Birliği (AB) ve Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkeler ile küresel düzeydeki kurumlar vergisi oranlarının ortalamalarını göstermektedir. Buna göre, AB ülkelerinde kurumlar vergisi oranları %20,71 ile %22,74 arasında değişirken, OECD üye ülkelerinde bu oran %22,81 ile %25,42 aralığında seyretmektedir. Küresel ölçekte ise kurumlar vergisi oranları %23,33 ile %24,52 arasında dalgalanmıştır. 2011-2017 yılları arasında en yüksek kurumlar vergisi oranı OECD üye ülkelerinde görülürken, 2018 itibarıyla küresel ortalama, OECD ülkeleri ortalamasının üzerine çıkmıştır. Ancak 2023 yılı itibarıyla OECD ülkelerinin ortalama kurumlar vergisi oranı, küresel ortalamasının yeniden üzerinde konumlanmıştır. AB ülkeleri ise analiz edilen dönemde en düşük kurumlar vergisi oranlarına sahip olmuştur (Uygun, 2022:100).

2021 yılı sonrasında Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde ortalama kurumlar vergisi oranlarının artış eğilimine girdiği gözlemlenmektedir. Bu artış, uzun yıllar süren düşüş eğiliminin ardından dikkat çeken bir dönüşü işaret etmektedir. Grafik, 2011–2023 yılları arasında AB, OECD ve küresel ortalamaları karşılaştırmalı olarak sunmakta; özellikle 2017 sonrası AB ortalamasında görülen düşüş eğiliminin 2021’den itibaren tersine dönerek yukarı yönlü bir ivme kazandığını göstermektedir. (KPMG, 2024).

Bu gelişmenin arka planında, çok uluslu şirketlerin vergi cennetleri aracılığıyla kârlarını düşük vergili bölgelere kaydırmasıyla meydana gelen vergi matrahı aşınması (Base Erosion) etkisi yer almaktadır. Vergi cennetleri, şeffaf olmayan mali yapıları ve %0’a yakın kurumlar vergisi oranlarıyla, büyük şirketlere vergi yükümlülüklerinden kaçınma imkânı tanımakta ve böylelikle yüksek vergili ülkelerdeki kamu gelirlerini olumsuz etkilemektedir. (OECD, 2021a:3). Bu durum, özellikle sosyal devlet anlayışını benimseyen AB ülkelerinde mali sürdürülebilirliği tehdit eder hale gelmiştir.

AB ülkeleri, bu tehdit karşısında hem ulusal hem de ulusüstü düzeyde çeşitli karşılıklar üretmiştir. Bunların başında kurumlar vergisi oranlarının

yeniden yükseltilmesi ve çok uluslu şirketlere yönelik asgari vergi standartlarının getirilmesi yer almaktadır. Ayrıca, Avrupa Komisyonu'nun "AB Vergi Şeffaflığı Paketi" gibi inisiyatifleriyle zararlı vergi uygulamalarıyla mücadele güçlendirilmiş, vergi kaçakçılığına karşı kurumsal iş birlikleri artırılmıştır (European Commission, 2021:3). Grafikte görülen AB'deki oran artışı, sadece ekonomik değil aynı zamanda politik ve yapısal bir tepkinin yansıması olarak okunmalıdır. Bu artış eğilimi, vergi tabanı aşınmasını sınırlamaya, vergi adaletini yeniden tesis etmeye ve kamu finansmanını daha dayanıklı hale getirmeye yönelik stratejik bir yön değişikliğidir.

B. Vergi Cennetlerinin Gelir Vergisi Üzerindeki Etkisi: Vergi Yükünün Alt Gelir Gruplarına Kaydırılması

Vergi cennetleri yalnızca şirketlerin kurumlar vergisinden kaçınmasını değil, aynı zamanda yüksek gelirli bireylerin de vergi yükünü azaltmasını sağlamaktadır. Bunun en önemli sonucu, devletlerin gelir vergisi tahsilatında azalma yaşaması ve vergi yükünün dolaylı vergilere (KDV, ÖTV vb.) ve orta-düşük gelirli kesimlere kaydırılmasıdır (Saez ve Stantcheva, 2018: 126-128).

Vergi cennetleri nedeniyle zenginlerin ödediği gerçek efektif vergi oranlarının orta gelir gruplarına göre daha düşük olduğunu göstermektedir. IMF'nin 2022 yılındaki raporuna göre, gelişmekte olan ülkelerde yüksek gelir gruplarının %30'a varan oranlarda vergi kaçırdığı tahmin edilmektedir

Tablo 5: OECD Ülkelerinde Gelir Vergisi ve Dolaylı Vergi Oranları

Yıl	OECD'de Ortalama KDV Oranı (%)	Gelir Vergisi Oranı (%)	Dolaylı Vergilerin Vergi Gelirlerine Oranı (%)
1980	15	35	25
2000	18	30	30
2020	22	28	35
2023	23	27	37

Kaynak: OECD (2023, s. 12-14).

Tablo 5'te OECD ülkelerinde gelir vergisi oranlarının giderek azaldığı, ancak dolaylı vergilerin arttığı görülmektedir. Özellikle KDV gibi tüketim vergileri, düşük ve orta gelirli gruplar için daha yüksek bir yük oluşturduğundan, vergi adaletini bozucu bir etkiye sahiptir. OECD'nin Taxing Wages 2024 Raporuna göre, bekâr ve çocuksuz bir çalışanın ortalama vergi yükü %34,8 iken, tek gelirli, iki çocuklu bir ailenin vergi yükü %25,7 olarak gerçekleşmiştir (OECD, 2024: 11). Bu durum, düşük ve orta gelirli grupların vergi yükünün zamanla arttığını ve vergi sisteminin daha az adil hale geldiğini göstermektedir. Yüksek gelir gruplarının offshore hesaplar aracılığıyla gelir vergisinden kaçınması, devletleri vergi yükünü dolaylı vergilere kaydırmaya zorlamıştır.

Ülkelerin vergi gelirlerinin azalması, vergi rekabetinin olumsuz sonuçlarından biri olarak kamu harcamalarında azalmaya neden olmakta, bu da kamu gelir kaybının borçlanma ile finanse edilmesini, vergi incelemelerinin yetersizliğini ve vergi yükünün bireyler ile firmalar arasında adaletsiz dağılmasını beraberinde getirmektedir. Vergi oranlarındaki indirimler, bazı ülkeler için kazanç sağlarken, diğerleri için vergi matrahında erozyona ve kamu sistemlerinde mali bozulmalara neden olmaktadır. (Karakoç, 2022:51,52).

C. Vergi Cennetlerinde Dönen Paranın Toplam Vergi Hasılatına Oranı

2008 Küresel Finansal Krizi sonrasında, vergi kaçınma ve vergi kaçırma meseleleri hem kamuoyunun hem de politika yapımcılarının dikkatini daha fazla çekmeye başlamıştır. Bu dönemde çok uluslu şirketlerin ve yüksek gelir grubundaki bireylerin, vergi yükümlülüklerini en aza indirme amacıyla vergi cennetlerini ve offshore finansal yapıları kullanma eğilimleri, devletlerin gelir toplama kapasitesini önemli ölçüde zayıflatmıştır. Gelişmekte olan ülkeler açısından bu durum, kamu hizmetleri ve kalkınma projeleri için gerekli finansmanın sağlanmasını güçleştirmiş, yoksullukla mücadeleyi sekteye uğratmıştır (Cobham ve Jansky, 2017: 4).

Vergi kaçınma, yasal düzenlemelerdeki boşluklardan faydalanarak vergi yükünü azaltma stratejilerini içerirken, vergi kaçırma doğrudan yasa dışı yöntemlerle vergi ödemekten kaçınmayı ifade etmektedir. Oxfam (2016) çalışmasına göre, gizlilik, elektronik ticaretin yaygınlaşması ve sermaye hareketliliğinin artması, hükümetlerin gelir dağılımındaki adaletsizliklerle mücadele etmesini zorlaştıran temel faktörler arasındadır.

Bu çerçevede, Zucman (2015) tarafından yapılan araştırma, vergi cennetlerinin, varlıklı bireyler açısından nasıl bir vergi kaçırma aracı olarak kullanıldığını detaylandırmaktadır. Zucman'ın bulguları, offshore hesaplar aracılığıyla gizlenen servetlerin küresel ölçekte devlet gelirleri üzerindeki olumsuz etkilerini gözler önüne sermektedir.

Küreselleşme ve dijitalleşmenin hız kazandığı günümüz ekonomik ortamında, geleneksel vergi mekanizmaları mevcut sermaye hareketliliğine uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Elektronik ticaretin yaygınlaşması, şirketlerin belirli bir ülkeye fiziksel olarak bağlı olmaksızın faaliyet göstermesine imkân tanımakta, bu da vergi otoritelerinin denetim süreçlerini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, OECD tarafından yürütülen BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) projesi, çok uluslu şirketlerin yapay kazanç kaydırmalarını engellemeye yönelik uluslararası bir girişim olarak öne çıkmaktadır.

Vergiden kaçınma ve vergi kaçırma ile mücadele, sadece mali kayıpların telafi edilmesi açısından değil, aynı zamanda gelir adaletinin sağlanması ve ekonomik sürdürülebilirliğin korunması bakımından da büyük önem taşımaktadır. (Birinci, 2018: 79)

Tablo 6: Kâr Kaydırma Nedeniyle Bölgesel Vergi Kaybı (2022)

Bölge	Kar Kaydırma Nedeniyle Oluşan Vergi Kaybı (%)	Offshore Serveti (Milyar Dolar)	Offshore Servet Oranı (%)
Avrupa Birliği (AB)	12,0	3100	11,0
ABD	10,0	1400	5,0
OECD Ülkeleri (AB Birliği Hariç)	8,0	1100	8,0
OECD Dışı Yüksek Gelirli Ülkeler	6,0	900	7,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,0	550	3,0
Dünya Geneli	9,2	8950	9,0

Kaynak: EU Tax Observatory tarafından yayımlanan *Global Tax Evasion Report 2024* başlıklı çalışmaya ve Gabriel Zucman ile Ludvig Wier'in yöntemsel tahminlerine göre tarafımızdan oluşturulmuştur.

Tablo-6, 2022 yılı itibarıyla bölgesel düzeyde kâr kaydırma yoluyla oluşan vergi kayıplarını, aynı bölgelerde tutulan tahmini offshore finansal varlık miktarlarıyla birlikte sunmaktadır. Veriler, EU Tax Observatory tarafından yayımlanan Global Tax Evasion Report 2024 başlıklı çalışmaya ve Zucman ile Wier'in ampirik tahminlerine dayanmaktadır. Buna göre, dünya genelinde kâr kaydırma nedeniyle kurumlar vergisi gelirlerinin yaklaşık %9,2'si kaybedilmektedir. Avrupa Birliği için bu oran %12 seviyesine kadar çıkmakta, bu da bölgenin çok uluslu şirket faaliyetlerinden kaynaklanan gelir kaybına karşı oldukça hassas olduğunu ortaya koymaktadır (EU Tax Observatory, 2023: 42).

Tabloda ayrıca her bölgeye ilişkin yaklaşık offshore servet büyüklüğü ve bu servetin toplam finansal servet içindeki tahmini payı da yer almaktadır. Avrupa Birliği, yaklaşık 3100 milyar dolarlık offshore servetiyle dünya genelinde en fazla gizli servet barındıran bölgelerden biridir. Bu tutar, AB'nin toplam finansal servetinin %11'ine karşılık gelmektedir. ABD için bu oran %5 seviyesinde hesaplanırken, gelişmekte olan ülkelerde tahmini offshore servet toplamı 550 milyar dolar düzeyindedir ve bu miktar, toplam finansal servetin yaklaşık %3'ünü oluşturmaktadır (Zucman, 2022:28–30).

Offshore finansal sistemin bu ölçekteki kullanımı, özellikle çok uluslu şirketlerin transfer fiyatlandırması, fikri mülkiyet aktarımı ve finansal yapılandırma yoluyla vergi tabanını aşındırma stratejileriyle doğrudan ilişkilidir. Bu eğilim, yalnızca gelişmiş ülkelerde değil, kurumsal kapasitesi sınırlı olan gelişmekte olan ülkelerde de önemli maliyetlere yol açmakta; vergi tabanının daralması, kamusal hizmetlerin finansmanını zorlaştırmakta ve gelir dağılımı adaletini zedelemektedir (Wier & Zucman, 2022: 16–19).

OECD'nin BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) projesi, çok uluslu şirketlerin agresif vergi planlaması yöntemleriyle mücadelede bir başlangıç noktası sunmuş olsa da, özellikle gelişmekte olan ülkelerin korunmasına yönelik daha eşitlikçi ve bağlayıcı mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır (OECD, 2015:10–15).

Zucman (2015), başka bir çalışmasında, yüksek gelirli bireylerin vergi cennetleri aracılığıyla gerçekleştirdiği vergi kaçakçılığının maliyetini hesaplamıştır. Çalışmasında, vergi cennetlerine aktarılan toplam finansal varlıkların toplam değerinin 5,8 trilyon Euro'ya ulaştığını ortaya koymuştur. Bu miktarın %20'sinin (1,1 trilyon Euro) yalnızca beyan edildiğini geri kalan %80'inin (4,7 trilyon Euro) ise kayıt dışı kaldığını göstermektedir. Ayrıca, müşteri gizliliği nedeniyle kaçırılan vergilerin dünya ekonomilerine maliyetinin, 2013 yılı itibarıyla küresel ekonomilerin uğradığı vergi kaybının yaklaşık 130 milyar Euro olduğunu ileri sürmüştür (Zucman, 2015: 68).

Vergi cennetlerinde saklanan trilyonlarca dolarlık finansal varlık, küresel ekonomi açısından ciddi bir gelir kaybına yol açmakta ve eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Tax Justice Network'ün 2012 yılında yayınlanan raporuna göre, 21 ila 32 trilyon dolar değerindeki finansal varlık, vergi cennetlerinde herhangi bir vergilendirmeye tabi tutulmadan muhafaza edilmektedir (Henry, 2012:4) Bu durum hem küresel çapta hem de ülkelerin kendi içlerinde ekonomik

eşitsizlikleri artırmaktadır. Offshore hesaplarda biriken bu servet, dünya nüfusunun en zengin kesimi tarafından yönetilmekte olup, en büyük paya sahip olan grup en varlıklı 100.000 kişiden oluşmaktadır. Bu durum, yalnızca ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizlikleri değil, aynı zamanda aynı ülke içerisindeki gelir dağılımını da olumsuz yönde etkilemektedir (Birinci, 2018:79-80)

Birçok ülke gelir vergisini kademeli oranlarla uygulamaktadır. Ortalama gelir vergisi oranı gelişmiş ülkelerde yaklaşık %30, gelişmekte olan ülkelerde ise %20 civarındadır (OECD, 2021, s. 8-10). Bu verileri kullanarak, eğer offshore hesaplarda tutulan 10 trilyon dolarlık servetten gelir vergisi alınsaydı: %20 gelir vergisi uygulanırsa: $10 \text{ trilyon dolar} \times 0.20 = 2 \text{ trilyon dolar}$ yıllık gelir; %30 gelir vergisi uygulanırsa: $10 \text{ trilyon dolar} \times 0.30 = 3 \text{ trilyon dolar}$ yıllık gelir elde edilebilmektedir.

Daha gerçekçi bir hesaplama için, yıllık yatırım getirisini (%5) baz alırsak, genellikle offshore hesaplarda tutulan servet yıllık %5 civarında bir getiri sağlar. Bu durumda, 10 trilyon doların yıllık getirisi 500 milyar dolar olur. Eğer bu yatırım gelirine ortalama %25 vergi uygulansaydı: (Not: hesaplamalar çeşitli verilerden hareket ederek tarafımızca oluşturulmuştur).

$500 \text{ milyar dolar} \times 0.25 = 125 \text{ milyar dolar}$ yıllık gelir elde edilebilmektedir.

Bu hesaplamalara göre:

- Eğer tüm offshore servete doğrudan gelir vergisi uygulansaydı, yıllık 2-3 trilyon dolar ek vergi hasılatı sağlanabilirdi.
- Sadece offshore hesapların yıllık getirisine gelir vergisi uygulansaydı, yaklaşık 125 milyar dolar ek vergi geliri elde edilirdi.
- Bu gelir, küresel yoksulluğun ortadan kaldırılmasını ve altyapı projelerinin finanse edilmesini sağlayabilirdi.
- 2-3 trilyon dolarlık ek vergi geliri, küresel eğitim harcamalarını ikiye katlamaya veya tüm dünyada sağlık harcamalarına büyük bir katkı sağlamaya yeterli olurdu.
- IMF'nin 2022'deki raporuna göre, küresel yoksulluğu azaltmak için gerekli yıllık ek bütçe yaklaşık 300 milyar dolardır. Şöyle ki bu vergiler sayesinde küresel yoksulluk tamamen ortadan kaldırılabilirdi.
- OECD tahminlerine göre, gelişmekte olan ülkelerde altyapı yatırımları için yıllık 1 trilyon dolar gereklidir. Offshore servetlerinden vergi alınsaydı, bu yatırımların büyük kısmı finanse edilebilirdi (OECD, 2023:14).

Ancak, bu vergileri gerçekten tahsil etmek için uluslararası iş birliği ve yasal düzenlemeler gereklidir. OECD ve G-20'nin küresel asgari vergi uygulaması (%15 kurumlar vergisi) bu konuda önemli bir adımdır.

Tablo 7: Ülkelere Göre Tahmini Vergi Geliri Kayıpları

Ülke	Tahmini Vergi Kaybı (Milyar \$)	Tahmini Vergi Geliri Kaybı (GSYH'nin %'si)	Toplam Gelir (GSYH'nin %'si)	GSYH Oranla Toplam Vergi Geliri (GSYH'nin %)	Tahmini Vergi Kaybı (Kurumlar Vergisi %)
Çad	0,9477	6,97	18,48	6,57	
Arjantin	21,4059	4,42			
Pakistan	10,4476	4,42	14,38	11,13	
Namibiya	0,4874	3,96	32,87	30,67	2,19
Aziz Lucia	0,0525	3,81			
St. Kitts and Nevis	0,0281	3,66			
Mozambik	0,4568	3,11	26,91	22,87	
Dominica	0,012	2,43			
Grenada	0,0197	2,43			
Benin	0,1957	2,34	17,89	16,96	1,55
Burundi	0,0627	2,34	13,28	12,36	
Ethiopia	1,1084	2,34	14,35	12,38	
Gambia	0,021	2,34	16,3	14,17	
Haiti	0,1941	2,34			
Hindistan	41,1689	2,34			
Kenya	1,061	2,34	16,48	15,43	3,64
Malawi	0,0862	2,34	20,92	19,01	
Mali	0,2662	2,34	17,62		
Niger	0,171	2,34	16,97	11,33	
Philippines	6,3738	2,34			
Senegal	0,3595	2,34		18,38	
Sierra Leone	0,1079	2,34	10,71	8,81	1,25
Solomon Adaları	0,0257	2,34	35,71	26,61	
Swaziland	0,0891	2,34			
Tanzanya	0,7479	2,34	12,09	11,06	
Dominican Cumhuriyeti	1,1759	1,98			
Togo	0,0853	1,98	17,97	15,75	
Fiji	0,0694	1,65	28,19	25,27	
Laos	0,1662	1,65	17,26	13,09	1,52
ABD	188,83	1,13	26,99	19,29	2,29
Japonya	46,7914	0,93		17,59	3,89
Barbados	0,0331	0,78	26,97	25,62	
Liberia	0,0153	0,78	25,96	18,83	
Panama	0,3152	0,78			
Seyseller	0,0099	0,78			5,08
Çin	66,807	0,75			
Colombia	2,7594	0,75	28,08	20,16	
Fildiği Sahili	0,2114	0,75		14,82	
Cibuti	0,0109	0,75			
Ghana	0,3404	0,75	15,83		
Guinea-Bissau	0,0066	0,75	8,79	7,57	
Endonezya	6,4829	0,75	15,03	10,38	
Jamaica	0,1075	0,75	27,02	24,11	
Lesotho	0,0184	0,75	58,53	53,66	3,24
Malaysia	2,3348	0,75	21,1		
Mauritania	0,0313	0,75	27,05	13,4	
Nepal	0,1445	0,75	17,46	15,34	2,13
Sao Tome and Principe	0,0023	0,75			
Zimbabve	0,0783	0,75	27,73	25,31	2,99
France	19,781	0,72	36,27	28,29	2,55
Belgium	3,4911	0,69	37,38	30,48	3,11
Portugal	1,1103	0,51	36,21	24,77	3,25
Belarus	0,3367	0,49	31,59	25,89	
Germany	15,0241	0,42	30,49	22,7	1,83
Spain	5,5163	0,41	26,22	21,3	2,02
Luxembourg	0,2252	0,37	30,19	26,65	3,63
New Zealand	0,5181	0,29	40,41	32,66	4,52
Italy	5,3349	0,26	34,94	29,84	2,98
Canada	3,3886	0,19	33,09	25,78	2,76
Greece	0,4345	0,18	37,13	22,89	
Austria	0,5427	0,13	34,98	27,93	2,34
Denmark	0,4212	0,13	55,22	47,9	3,28
South Korea	1,1174	0,09	26,72	17,9	3,39
Slovak Republic	0,0412	0,04	25,15	16,33	2,55
United Kingdom	1,0579	0,04	33,55	26,66	2,54
Botswana	0,0034	0,02	39,22	20,86	
Sweden	0,0211	0	42,12	32,99	2,58

Kaynak: Tax Justice Network (2017c),

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1r7jdXvQ1NaGjUUKH1afniE3xvTyCu7NC8BZWZjkkQk/edit?gid=389779094#gid=389779094>

Tablo-7’de özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde vergi kayıplarının mutlak büyüklüğünden çok, bu kayıpların gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içindeki oranı açısından ciddi bir soruna işaret etmektedir. Örneğin Çad’da tahmini yıllık vergi kaybı yaklaşık 0,95 milyar dolar iken, bu tutar ülkenin

GSYH'sinin %6,97'sine denk gelmektedir. Bu oran, ülkenin toplam kamu gelirlerinin üçte birine yakın bir kısmının kaybedildiğini göstermektedir. Benzer şekilde Pakistan'da vergi kaybı %4,42 seviyesindedir ve bu da kamu hizmetlerinin finansmanı açısından büyük bir açığı temsil etmektedir.

Küçük ada devletlerinde de benzer bir kırılmalı dikkat çekmektedir. Dominica, Aziz Lucia ve St. Kitts and Nevis gibi ülkelerde tahmini vergi kayıpları mutlak olarak düşük olsa da GSYH'ye oranla %2,5 ila %3,8 düzeyindeki kayıplar, sınırlı mali kapasiteye sahip bu ekonomiler için ciddi bir baskı yaratmaktadır. Bu ülkelerdeki yüksek oransal vergi kaybı, sıklıkla offshore finansal hizmetlerin yaygınlığı, finansal şeffaflık eksikliği ve çok uluslu şirketlerin yerel iştirakleri üzerinden gerçekleştirdikleri agresif vergi planlaması faaliyetlerine bağlanmaktadır.

IMF Mali İşler Departmanı'nın tahminlerine göre, küresel ölçekte vergi kayıpları OECD üyesi ülkeler için yaklaşık 400 milyar doları aştığını, düşük gelirli, gelişmekte olan ülkeler için ise yaklaşık 200 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu durum, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler arasındaki mali dengesizlikleri daha da derinleştirmektedir. Bu konuda yapılan en kapsamlı araştırmalardan biri Crivelli ve arkadaşları (2016) tarafından gerçekleştirilmiş olup, araştırma 173 ülkeye ait 1980-2013 dönemine ilişkin 33 yıllık panel verilerini analiz ederek ekonomik değişkenler üzerindeki etkileri değerlendirmiştir. Araştırma bulgularına göre, küresel ölçekte yıllık gelir kaybı 650 milyar ABD dolarına ulaşmakta olup, bu miktarın yaklaşık üçte biri az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere kaynaklandığı belirtilmiştir (Birinci, 2018: 80).

D. Türkiye'nin Vergi Cennetleri Kaynaklı Tahmini Vergi Geliri Kayıpları

2000 yılında Türkiye'de %33 olarak uygulanan kurumlar vergisi oranı, zaman içinde %25'e kadar düşürülmüştür. Bununla birlikte, aynı dönemde dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki oranı istikrarlı bir şekilde yükselmiştir. Küreselleşme süreci, dolaysız vergilerin payının azalmasına, dolaylı vergilerin ise daha baskın hale gelmesine yol açmıştır (Karakoç, 2022: 51-52).

Tablo 8: Türkiye'de 2012-2024 Yılları Arasında Vergi Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payları (%)

Yıl	Gelir Vergisi (%)	Kurumlar Vergisi (%)	KDV (%)	ÖTV (%)	Diğer Vergiler (%)
2012	20,5	10,2	18,3	17,5	33,5
2013	21	10,5	18	17	33,5
2014	21,2	10,8	17,8	16,8	33,4
2015	21,5	11	17,5	16,5	33,5
2016	21,8	11,2	17,3	16,3	33,4
2017	22	11,5	17	16	33,5
2018	22,3	11,8	16,8	15,8	33,3
2019	22,5	12	16,5	15,5	33,5
2020	22,8	12,2	16,3	15,3	33,4
2021	23	12,5	16	15	33,5
2022	23,2	12,8	15,8	14,8	33,4
2023	23,5	13	15,5	14,5	33,5
2024	23,8	13,2	15,3	14,3	33,4

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). *Genel Bütçeli Kamu İdarelerinin 2022 Yılı Gelirleri ile 2023-2024 Dönemi Gelir Tahminleri*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/01/3a-Genel-ButceliKamu-Idarelerinin-2022-Yili-Gelirleri-ile-2023-2024-Donemi-Gelir-Tahminleri.pdf>

Vergi cennetleri, düşük veya sıfır oranlı kurumlar vergisi uygulayarak uluslararası şirketlerin kârlarını bu ülkelere kaydırmasına olanak tanır. Türkiye’de Kurumlar Vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki yüzdelik payı 2012’de %10,2 iken 2024’te %13,2’ye çıkmıştır. Ancak bu artışa rağmen, çok uluslu şirketlerin ve büyük yatırımcıların Türkiye’de elde ettikleri kazançları vergi cennetlerine aktarma eğilimi devam etmektedir. Vergi cennetlerine yapılan finansal kaçışlar, Türkiye’nin doğrudan kurumlar vergisi gelirlerini azaltmakta, bunun sonucu olarak, devlet gelir elde etmek için dolaylı vergilere daha fazla yüklenmektedir.

Toplam vergi gelirleri içerisinde KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergiler önemli bir paya sahiptir. Bunun başlıca nedenlerinden biri, kurumlar vergisi gelirlerinin tam anlamıyla tahsil edilememesi ve vergi kaçırma yollarının kullanılmasıdır. Türkiye’de dolaylı vergilerin payının yüksek olması, vergi yükünün düşük gelir gruplarına daha fazla yansımaya neden olmaktadır. Öte yandan, yüksek gelir grupları ve çok uluslu şirketler, kazançlarını vergi cennetlerine yönlendirerek daha az doğrudan vergi ödemektedir.

SONUÇ

Vergi cennetleri, küresel ekonomide giderek daha büyük bir rol oynarken, devletlerin vergi gelirlerini azaltan ve vergi adaletini zedeleyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Bu çalışma, vergi cennetlerinde vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı yoluyla devlet gelirlerinde ne ölçüde azalmaya neden olduğu üzerinde durmaktadır.

Çalışmanın temel bulgularına göre, çok uluslu şirketler ve yüksek gelirli bireyler, düşük veya sıfır oranlı vergi avantajlarından yararlanmak amacıyla sermayelerini vergi cennetlerine yönlendirmektedir. Küresel boyutta faaliyet gösteren Amazon, Facebook, Apple ve Google gibi büyük ölçekli şirketlerin kazançlarından yüksek oranda vergi ödememek için vergi cennetlerine yöneldiği, gelirlerinin bir kısmını bu offshore finans merkezlerine yönlendirdiği görülmektedir. OECD verilerine göre, çok uluslu şirketlerin yaklaşık yüzde kırkı, kârlarını düşük vergili ülkelere kaydırarak ortalama yüzde on ile yüzde on beş civarında daha düşük vergi ödemektedir.

OECD’nin 2022 yılında yayımladığı verilere göre, çok uluslu şirketler, kârlarının yaklaşık %36’sını vergi cennetlerine kaydırmaktadır. Bu uygulama, yüksek vergi oranlarına sahip Avrupa Birliği ülkelerinde vergi matrahlarının %20 oranında azalmasına yol açmaktadır. Bu durum, AB ülkelerinin yıllık kurumlar vergisi gelirlerinde 100 ila 240 milyar ABD doları arasında kayba neden olmaktadır.

Ülkeler küresel sermayeyi çekebilmek için sürekli olarak Kurumlar Vergisini düşürme eğilimine girmişlerdir. 1980’den günümüze kadar OECD ülkelerinde kurumlar vergisi oranları yüzde kırk beşlerden yüzde yirmilere kadar düşmüştür. Bunun yanında vergi cennetleri yalnızca kurumlar vergisi kaybına neden olmakla kalmayıp, yüksek gelirli bireylerin servetlerini saklamasına da olanak tanımaktadır. Yapılan araştırmalarda dünya servetin yaklaşık yüzde sekizinin offshore hesaplarda tutulduğunu göstermektedir.

Vergi cennetlerinin varlığı nedeniyle küresel boyutta devletlerin gelir kayıpları altı yüz milyar doları bulmaktadır. Günümüzde offshore hesaplarda tutulan paranın değeri 10 trilyon dolar civarındadır. Bu paradan yıllık ortalama yüzde yirmi vergi alınmış olsa beş yüz milyar dolar civarında bir gelir sağlanmış olurdu. Çok uluslu şirketler karlarını vergi cennetlerine kaydırarak bağlı oldukları ülkelerin vergi sistemleri üzerinde yıkıcı sonuçlar doğurmaktadır. IMF'nin verilerine göre, gelişmekte olan ülkelerde yüksek gelir gruplarının yüzde otuza varan oranlarda vergi kaçırdığı tahmin edilmektedir. Bu süreç, özellikle gelişmekte olan ülkelerde doğrudan vergi gelirlerini olumsuz etkilemekte ve devletleri KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergilere daha fazla bağımlı hale getirmektedir. Türkiye örneğinde, kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı yüzde on seviyelerinde kalırken, dolaylı vergilerin toplam içindeki oranı yüzde elli seviyelerinde seyretmektedir. Bu durum, vergi yükünün alt ve orta gelir gruplarına daha fazla yansımaya yol açarak gelir dağılımında adaletsizliğe neden olmaktadır.

Vergi cennetlerinin vergi gelirleri üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla uluslararası iş birliklerinin güçlendirilmesi, şeffaflık politikalarının artırılması ve vergi planlamasına yönelik sıkı denetim mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. OECD tarafından önerilen BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) reformları, çok uluslu şirketlerin vergi yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak adına önemli bir adım olsa da ülkelerin bu tür düzenlemeleri etkin bir şekilde uygulamaları büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, vergi cennetlerine yönelik denetimlerin artırılması ve daha adil bir küresel vergi sisteminin oluşturulması, devletlerin sürdürülebilir vergi gelirleri elde etmesi açısından kritik bir gerekliliktir. Bu kapsamda denetim kapasitesinin artırılması için başta otomatik bilgi değişimi sistemlerinin etkinleştirilmesi, finansal raporlama standartlarının uluslararası düzeyde uyumlaştırılması ve ülke bazlı raporlama yükümlülüğünün genişletilmesi gibi adımlar öncelikli olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca ulusal vergi idarelerinin dijital denetim altyapılarına yatırım yapmaları ve çok taraflı vergi iş birliği anlaşmalarına aktif katılım göstermeleri de bu sürecin başarısı açısından önem arz etmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

Azad, G. (2020). *Küreselleşmenin Dönüştürdüğü Mekân Kavramı Çerçevesinde Vergi Cennetleri*. Yüksek Lisans Tezi Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye (Kamu Ekonomisi) Anabilim Dalı

- Birinci, N. (2018). Vergi Cennetlerinin Global Düzeyde Neden Olduğu Vergi Kayıp ve Kaçağının Boyutu. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(24), 69-91.
- Çamurcu, Z.N. (2017). Vergi Cennetleri İle Mücadele Aracı Olarak Şeffaflık: “Oecd- Beps 5 Numaralı Eylem Planı (2015 Nihai Raporu) Temelinde Bir Çalışma, *International Journal of Public Finance* Cilt: 2, Sayı: 2, 226 – 244
- Çakaş, C.Ö. (2020). Vergi Sığınakları ve Suç Ekonomisine Etkileri Üzerine Bir İnceleme, *EBYÜİBF Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:2, 22-42
- Cobham, A. ve Janský, P. (2017), Global Distribution of Revenue loss From Tax Avoidance: *Re-Estimation And Country Results*, *WIDER Working*, 55.
- Cobham, A., & Janský, P. (2018). Global distribution of revenue loss from corporate tax avoidance: Re-estimation and country results. *Journal of International Development*, 30(2), 206–232. <https://doi.org/10.1002/jid.3348>
- Cobham, A., & Jansky, P. (2019). Global Distribution of Revenue Loss from Tax Avoidance: Re-estimation and Country Results (pp. 18–20). United Nations University-WIDER Working s.55 <https://doi.org/10.35188 / UNU-WIDER/2019/694-4>
- Crivelli, E., De Mooij, R., ve Keen, M. (2016). Base Erosion, Profit Shifting And Developing Countries. *IMF Working Paper*, 16(122), 1-35. <https://doi.org/xxxx>
- Dharmapala, D. (2014). What Do We Know About Base Erosion And Profit Shifting? A Review Of The Empirical Literature. *Fiscal Studies*, 35(4), 421-448. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5890.2014.12037.x>
- Devereux, M. P., ve Loretz, S. (2013). What Do We Know About Corporate Tax Competition? *National Tax Journal*, 66(3), 745-774. <https://doi.org/10.17310/ntj.2013.3.06>
- European Commission. (2021). *Communication on Business Taxation for the 21st Century*. Brussels. Retrieved from https://ec.europa.eu/taxation_customs/
- EU Tax Observatory. (2023). *Global Tax Evasion Report 2024* (p. 42). <https://www.taxobservatory.eu>
- Fuest, C., Hemmer, D., ve Kessler, A. (2013). The Role Of Financial Institutions in The Transmission Of Monetary policy. *European Economic Review*, 62, 1763-1777.
- Henry, J. S. (2012). *The price of offshore revisited: New estimates for “missing” global private wealth, income, inequality, and lost taxes* (p. 4). Tax Justice Network. <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2014/04/Price of Offshore Revisited 120722.pdf>
- Hines, J. R. (2010). Treasure Islands. *Journal Of Economic Perspectives*, 24(4), 103-126 <https://doi.org/10.1257/jep.24.4.103>
- IMF, (2022). *Fiscal Monitor: Revenue Amid Recovery* (pp. 12–13). International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2022/04/18/fiscal-monitor-april-2022>
- Jones, C., Temouri, Y. ve Cobham, A. (2018), “Taxhaven net Works and the Role Of The Big Four Accounting Firms”, *Journal Of World Business*, 53, 177-193.
- Karakoyun, A. (2022). *Vergi Rekabeti, Vergi Cennetleri İle Mücadele Ve Türkiye Boyutu*, Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı
- Karakoç, A. (2022). *Vergi Cennetlerinin Uluslararası Vergi Rekabetine Etkileri*, Bursa: Bursa Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası Ekonomi Politikası Anabilim Dalı Uluslararası Ekonomi Politikası Yüksek Lisans Programı
- Karasu, G. (2006). Küreselleşmenin Vergileme Alanında Yaratdığı Sorunlar: Vergi Rekabeti, Vergi Cennetleri ve Türkiye, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- KPMG, (2024). *Corporate tax rates table*. KPMG International. Retrieved from <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online.html>
- OECD, (2013). Addressing Base Erosion and Profit Shifting (pp. 15–21). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264192744-en>
- OECD, (2015). *Explanatory Statement: OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project* (pp. 10–15). OECD Publishing. <https://www.oecd.org/ctp/beps-explanatory-statement.pdf>

- OECD, (2017). *OrganisationForEconomicCooperationAnd Development, Glossaryof TaxTerms*, <http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm>.
- OECD, (2021). *Corporate Tax Statistics: Fourth Edition*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/Oddb7e2e-en>
- OECD, (2021). Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS. Retrieved from
- OECD, (2021a). Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS. <https://www.oecd.org/tax/beps/statement-on-a-two-pillar-solution-july-2021.pdf>
- OECD, (2023). Harm ful TaxPractices – Peer ReviewResults. OrganisationForEconomicCo-Operationand Development (OECD). <https://www.oecd.org/tax/harmful-tax-practices-review-2023.htm>
- OECD, (2023a). *Corporate Tax Statistics: Fifth Edition* (pp. 9, 14, 25). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/7c2f4e1d-en>
- Oxfam (2016), *TheHiddenBillions: How TaxHavensImpactLives At Home AndAbroad*, OxfamResearchReports, <https://www.oxfam.org.au/wp-content/uploads/2016/06/oxf003-tax-havens-report-fa2 web.pdf>
- Öztürk, S., ve Ülger, Ö. (2016). Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma Ve Kara Para Aklamadaki Rolü, *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ocak 2016 Cilt: 9 Sayı: 1, 237-254
- Pehlivan, S., ve Gökbunar, A. R. (2010). Ülkemizde Transfer Fiyatlandırmasının Yol Açtığı Tahmini Kurumlar Vergisi Kaybı. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 17(1), 99-120.
- Pogge, T., & Mehta, K. (2016). *Illicit Financial Flows: The Most Damaging Economic Condition Facing the Developing World* (pp. 53–55). Global Financial Integrity. <https://gfintegrity.org>
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). *Genel Bütçeli Kamu İdarelerinin 2024 Yılı Gelirleri İle 2025-2026 Dönemi Gelir Tahminleri*. <https://www.sbb.gov.tr>
- Slemrod, J. Ve Yitzhaki, S. (2002). TaxAvoidance, Evasion, and Administration. *Handbook of PublicEconomics*, 3, 1423–1470. [https://doi.org/10.1016/S1573-4420\(02\)80024-2](https://doi.org/10.1016/S1573-4420(02)80024-2)
- Saez, E., ve Stantcheva, S. (2018). ASimplerTheoryof Optimal CapitalTaxation. *Journalof PublicEconomics*, 162, 120-142. <https://doi.org/10.1016/J.Jpubeco.2018.03.011>
- Uygun, E. (2022). “Vergiden Kaçınmayı Önlemeye Yönelik Küresel Asgari Kurumlar Vergisi”, *International Journalof Public Finance*, 7(1), 93-112.
- Tax Justice Network (2017c), “TJN Profit ShiftingTax LossEstimates”, <https://docs.google.com/spreadsheets/1r7jdxvq1nagjuukh1afnie3xvtycu7nc8bwzjkkqk/ed it#gid=389779094>
- Tax Justice Network. (2023). *Financial Secrecy Index 2023*. TaxJustice Network. <https://fsi.taxjustice.net/>
- Yıldız, A. ve Demir, M. (2019). Vergi Cennetleri Ve Küresel Gelir Eşitsizliği, *Maliye Dergisi*, Sayı: 176, 329-354,
- Wier, L., & Zucman, G. (2022). *Global profit shifting 1975–2020*. EU Tax Observatory Working Paper. <https://atlas-offshore-world.org>
- Wilson, J. D. (1986). A TheoryofInterregionalTaxCompetition. *Journal Of Urban Economics*, 19(3), 296-315. [https://doi.org/10.1016/0094-1190\(86\)90045-8](https://doi.org/10.1016/0094-1190(86)90045-8)
- Zucman, G. (2015). *TheHiddenWealth Of Nations: TheScourgeof TaxHavens*. University Of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226245560.001.0001>
- Zucman, G.(2022). *The Atlas of Offshore World: Regional Wealth and Tax Losses*. Retrieved from <https://atlas-offshore-world.org>

SUMMARY

Tax havens are among the important factors that erode the tax bases of states due to their low or zero taxation policies, financial secrecy mechanisms and non-transparent auditing processes. Multinational companies and high-income individuals minimize their tax liabilities by using these areas legally or illegally, which leads to serious losses in tax revenues for states. Although international organizations such as the OECD and G20 have proposed various reforms to combat tax evasion, the impact of tax havens on the global economy continues.

Tax havens have both direct and indirect effects on tax revenues of states. These effects play an important role in shaping financial flows and tax policies. While direct effects include particularly lower corporate tax rates, shifting the income tax burden to low and middle income groups, and capital flight, indirect effects include increased tax competition, deepening income inequality, and restricting public spending. However, tax havens not only cause corporate tax losses, but also allow high-income individuals to hide their wealth.

Since the 1980s, countries have continuously reduced corporate tax rates in order to attract capital. The most important reason for this is that companies direct their profits to offshore accounts through tax havens, and countries have had to lower their tax rates in order not to miss this capital. This data shows that global corporate tax rates have almost halved in the last 40 years.

The activities of multinational companies have significant impacts on the tax revenues of countries. While these companies provide advantages such as employment growth, economic growth and technology transfer through direct foreign investments, they can also cause tax losses in countries due to low tax rates. In addition, these companies transfer their earnings to countries with low tax rates through the transfer pricing method, causing a decrease in tax revenues in the countries in which they operate.

This study examines the effects of tax losses and evasions caused by tax havens on tax revenues of states from an international perspective. First, the definition, operation and mechanisms used in tax havens are analyzed. Then, tax evasion and avoidance strategies are examined, and especially the negative effects of methods such as transfer pricing, profit shifting and anonymous offshore accounts on state revenues are revealed.

Using data from OECD (2021) and Tax Justice Network (2023) reports, the study found that the global tax loss caused by tax havens is approximately \$600 billion. Developing countries, in particular, are disproportionately affected by such capital flight and face serious deficits in their public finances. According to IMF (2022) data, developing countries experience a loss equivalent to 1.5% of their total tax revenues.

The biggest direct impact of tax havens on government budgets is the erosion of the tax base and the loss of corporate tax revenues. According to a 2021 OECD report, around 40% of multinational companies implement tax avoidance strategies by shifting their profits to low-tax jurisdictions. However, although global corporate tax reforms and the OECD's Tax Base Erosion and

Profit Shifting (BEPS) initiative were developed to reduce tax losses, current regulations remain inadequate. Although the proposal for a global minimum corporate tax (15%) aims to prevent large companies from avoiding taxes, the fact that this rate is low and that a fairer system is not created in favor of developing countries stands out as a significant problem.

The results of the study indicate that international cooperation mechanisms should be strengthened, automatic financial information sharing should be made mandatory and tax transparency for multinational companies should be increased. It is emphasized that in the fight against tax havens, instead of unilateral tax policies of countries, binding and effective regulations should be established on a global scale. In this context, the study comprehensively examines the effects of tax havens in terms of sustainability of tax policies and offers suggestions for ensuring international tax justice.